

НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОРИНКІВ ТА ВІДПОВІДНІ ДІЇ УКРАЇНИ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

©2018 ПЕТРАКОВ Я. В.

УДК 336.225.3

Петраков Я. В. Наближення законодавства України до права ЄС у сфері регулювання енергоринків та відповідні дії України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС

У рамках виконання Угоди про асоціацію з ЄС та зобов'язань за Третім енергетичним пакетом Україна здійснює не стільки гармонізацію вітчизняного законодавства до норм ЄС, скільки модернізацію існуючої інфраструктури та формування нових ринків у галузі енергетики. Існуючі зобов'язання передбачають низку законодавчих, організаційних, техніко-технологічних та фінансових змін. Модернізація інфраструктури неможлива без ефективних енергетичних ринків з незалежним регулятором, поінформованими та обізнаними споживачами, диверсифікованими базами постачання енергоресурсів та збуту електроенергії. Метою статті є оцінка динаміки та особливостей наближення законодавства України до права ЄС у сфері регулювання енергоринків в рамках виконання Угоди про асоціацію з ЄС. Проаналізовано динаміку формування ефективних енергетичних ринків через законотворчий процес, узагальнено основні заходи з технологічної модернізації та фінансового забезпечення реформ в енергетичній галузі. Запропоновано основні кроки з прискорення реформ в електроенергетиці та стимулювання розвитку енергетичних ринків.

Ключові слова: Угода про асоціацію з ЄС, Директива, Регламент, енергетичні ринки, електроенергетика.

Табл.: 1. **Бібл.:** 9.

Петраков Ярослав Валерійович – кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14027, Україна)

E-mail: yacherny@ukr.net

JEL: H23; H25; H26; H30; Q48; E61.

УДК 336.225.3

Петраков Я. В. Приближение законодательства Украины к праву ЕС в сфере регулирования энергорынков и соответствующие действия Украины в рамках Соглашения об ассоциации с ЕС

В рамках выполнения Соглашения об ассоциации с ЕС и обязательств по Третьему энергетическому пакету Украина осуществляет не столько гармонизацию отечественного законодательства с нормами ЕС, сколько модернизацию существующей инфраструктуры и формирование новых рынков в отрасли энергетики. Существующие обязательства предусматривают набор законодательных, организационных, технико-технологических и финансовых изменений. Модернизация инфраструктуры невозможна без эффективных энергетических рынков с независимым регулятором, проинформированными и сознательными потребителями, диверсифицированными базами поставок энергоресурсов и сбыта электроэнергии. Целью статьи является оценка динамики и особенностей приближения законодательства Украины к праву ЕС в сфере регулирования энергорынков в рамках выполнения Соглашения об ассоциации с ЕС. Проанализирована динамика формирования эффективных энергетических рынков через законотворческий процесс, обобщены основные мероприятия по технологической модернизации и финансовому обеспечению реформ в энергетической отрасли. Предложены основные шаги по ускорению реформ в электроэнергетике и стимулированию развития энергетических рынков.

Ключевые слова: Соглашение об ассоциации с ЕС, Директива, Регламент, энергетические рынки, электроэнергетика.

Табл.: 1. **Библ.:** 9.

Петраков Ярослав Валерьевич – кандидат экономических наук, доцент, ведущий научный сотрудник, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, Чернигов, 14027, Украина)

E-mail: yacherny@ukr.net

JEL: H23; H25; H26; H30; Q48; E61

UDC 336.225.3

Petrakov Ia. V. Ukraine Legal Approximation to the EU Laws in Energy Markets Regulation and Relevant Actions under the Association Agreement with the EU

Under the EU-Ukraine Association Agreement and Third Energy Package implementation, Ukraine conducts not only legal approximation to the EU norms, but also existing infrastructure modernization and new energy markets development. Existing liabilities require the track of legal, organizational, technical, technological and financial transformations. Infrastructure modernization is impossible without effective energy markets with independent regulator, well-informed and aware consumers, diversified bases of energy resources and electricity supply. The purpose of this article is to assess the dynamics and the specifics of Ukrainian legal approximation to the EU laws in energy markets regulations under the Association Agreement implementation. We have analyzed the dynamics of the new effective energy markets development through legal process, aggregating key measures in technological modernization and financial support of energy sector reforms. As result of research we have suggested main steps in acceleration of electricity sector reform and energy market development incentivizing.

Keywords: Association Agreement with the EU, Directive, Regulation, energy markets, electricity sector.

Tbl.: 1. **Bibl.:** 9.

Petrakov Iaroslav V. – PhD (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow, Chernihiv National Technological University (95 Shevchenka Str., Chernihiv, 14027, Ukraine)

E-mail: yacherny@ukr.net

У рамках виконання Угоди про асоціацію з ЄС та зобов'язань за Третім енергетичним пакетом Україна здійснює не стільки гармонізацію вітчизняного законодавства до норм ЄС, скільки модернізацію існуючої інфраструктури та формування нових ринків у галузі енергетики. Існуючі зобов'язання передбачають низку законодавчих, організаційних, техніко-технологічних та фінансо-

вих змін. Модернізація інфраструктури неможлива без ефективних енергетичних ринків з незалежним регулятором, поінформованими та обізнаними споживачами, диверсифікованими базами постачання енергоресурсів та збуту електроенергії.

Стаття є продовженням досліджень фінансових і фіскальних інструментів модернізації електроенергетики України в рамках євроінтеграції. У попередніх

публікаціях автором було наголошено на необхідності підвищення регулюючого впливу фіскальних інструментів [1], проведено порівняльний аналіз успішності секторальних інтеграційних процесів у країнах ЄС [2], обґрунтовано етапи поступової заміни фіскальної функції енергетичних акцизів в Україні регулюючою в процесі гармонізації податкового законодавства до норм ЄС [3].

Разом з тим, публікації в Україні, присвячені ґрунтовному аналізу особливостей галузевої гармонізації законодавства у сфері електроенергетики є дуже застарілими. Метою статті є оцінка динаміки та особливостей наближення законодавства України до права ЄС у сфері регулювання енергоринків у рамках виконання Угоди про асоціацію з ЄС.

Перший істотний план заходів з модернізації електроенергетики в Україні було розроблено ще у 2011 р. у рамках співпраці з Енергетичним Співтовариством. Втім, багато змін, передбачених Планом заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 р. № 733-р (зі змінами та доповненнями), тривалий час залишалися невиконаними. Серед них, зокрема, такі зобов'язання у сфері електроенергетики:

- ✦ привести нормативно-правову базу з питань загальних правил функціонування внутрішнього ринку електроенергії у відповідність до вимог Директиви 2003/54/ЄС (до 1 січня 2012 р.);
- ✦ визначити умови та розробити правила доступу до мережі трансграничної передачі електроенергії відповідно до рішення Європейської Комісії 2006/770/ЄС, що вносить зміни до додатка до Регламенту ЄС № 1228/2003 Європейського Парламенту та Ради від 23 червня 2003 р. (до 1 січня 2012 р.);
- ✦ розробити заходи із забезпечення безпеки електропостачання та інвестування в інфраструктуру відповідно до вимог Директиви 2005/89/ЄС (до 1 січня 2012 р.);
- ✦ підготувати план заходів з імплементації Директиви 2001/77/ЄС щодо впровадження на внутрішньому ринку електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії (до 31 серпня 2011 р.);
- ✦ підготувати план заходів з імплементації Директиви 2003/30/ЄС щодо впровадження використання біопалива чи інших видів палива з відновлюваних джерел енергії для транспорту (до 31 серпня 2011 р.);
- ✦ розробити заходи та методологію стосовно застосування загальноприйнятих стандартів ЄС відповідно до вимог статті 22 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (до 1 лютого 2012 р.);

- ✦ підготувати звіт про безпеку постачання енергоносіїв відповідно до вимог статті 29 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (до 1 лютого 2012 р.);
- ✦ розробити Національний план дій з енергоефективності відповідно до вимог рішення Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства від 18 грудня 2009 р. і від 24 вересня 2010 р. стосовно імплементації деяких директив з енергоефективності, зокрема Директиви 2010/32/ЄС щодо кінцевої ефективності використання енергії та енергетичного сервісу, Директиви 2010/31/EU щодо енергетичних характеристик будівель, Директиви 2010/30/EU щодо маркування енергетичної продукції (до 1 лютого 2012 р.);
- ✦ привести нормативно-правові акти з питань статистики в енергетиці у відповідність до вимог Регламенту (ЄС) № 1099/2008 Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2008 р. про статистику в галузі енергетики з урахуванням змін, внесених Регламентом (ЄС) № 431/2014 Європейського Парламенту та Ради від 24 квітня 2014 р., а також здійснити заходи щодо впровадження положень Директиви 2008/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2008 р. стосовно процедури співробітництва щодо забезпечення прозорості процедури встановлення цін на газ та електроенергію, які постачаються промисловим кінцевим користувачам (до 1 липня 2018 р.);
- ✦ розробити план заходів з імплементації Директиви 2009/28/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2009 р. про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, якою вносяться зміни до Директив 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС, а в подальшому нею скасовуються (до 1 грудня 2013 р.);
- ✦ розробити Національний план дій щодо виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії до 2020 р. відповідно до вимог Рішення Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства від 18 жовтня 2012 р. щодо впровадження Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р. про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, якою вносяться зміни до Директив 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС, а в подальшому нею скасовуються (до 1 грудня 2013 р.);
- ✦ розробити проект акта законодавства щодо імплементації вимог Директиви 2009/72/ЄС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії та Регламенту ЄС № 714/2009 стосовно умов доступу до

- мережі транскордонної передачі електроенергії (до 1 січня 2015 р.);
- ✦ привести правила доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України у відповідність до вимог Регламенту ЄС № 714/2009 стосовно умов доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії (до 1 січня 2015 р.);
- ✦ забезпечувати актуалізацію звітів про безпеку постачання енергоносіїв відповідно до вимог статті 29 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (кожні два роки);
- ✦ розробити відповідні підзаконні нормативно-правові акти з метою забезпечення реалізації положень Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» згідно з вимогами глави IV Договору про заснування Енергетичного Співтовариства і додатка III до нього (до 31 серпня 2017 р.);
- ✦ розробити соціальний план дій відповідно до вимог Меморандуму про взаєморозуміння із соціальних питань в рамках Енергетичного Співтовариства (до 1 січня 2015 р.);
- ✦ утворити багатосторонню робочу групу з представників центральних органів виконавчої влади із залученням представників громадських організацій, суб'єктів господарювання, а також представників Секретаріату Енергетичного Співтовариства для ефективного розроблення, втілення і моніторингу ефективності виконання реформ відповідно до зобов'язань в рамках Енергетичного Співтовариства (до 30 жовтня 2014 р.);
- ✦ розробити проект нормативно-правового акта щодо імплементації вимог Регламенту (ЄС) № 347/2013 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2013 р. про керівні принципи транс'європейської енергетичної інфраструктури (до 31 грудня 2017 р.);
- ✦ розробити проект нормативно-правового акта щодо імплементації вимог Директиви 2012/27/ЄС від 25 жовтня 2012 р. стосовно енергетичної ефективності (до 15 жовтня 2017 р.);
- ✦ забезпечити транспозицію та імплементацію Регламенту (ЄС) № 543/2013 від 14 червня 2013 р. щодо надання та публікації даних на ринках електричної енергії та внесення змін до додатка I Регламенту (ЄС) № 714/2009 Європейського Парламенту та Ради (до 31 грудня 2017 р.);
- ✦ забезпечити імплементацію Регламенту (ЄС) № 838/2010 від 23 вересня 2010 р. щодо встановлення принципів стосовно механізму компенсації між операторами системи передачі електроенергії та спільного регуляторного підходу до встановлення тарифів на передачу електроенергії (до 30 вересня 2017 р.) [4].

Істотні зрушення в реформах електроенергетики почалися лише з набуттям чинності Угоди про Асоціації з ЄС (далі – УА) завдяки розробленому детальному Плану дій з її імплементації (табл. 1).

Розглянемо детальніше основні вимоги законодавства ЄС до формування ефективних енергетичних ринків, що згадуються в табл. 1.

Директивою 2009/72/ЄС запроваджуються єдині правила для генерації, передачі, розподілу та постачання електроенергії. Вона також встановлює зобов'язання щодо універсального обслуговування і прав споживачів, а також уточнює вимоги щодо конкуренції. Відкритий внутрішній ринок дозволяє усім громадянам вільно обирати своїх постачальників, а усім постачальникам вільно здійснювати постачання своїм клієнтам (свобода переміщення товарів, свобода заснування та свобода надання послуг). Водночас Директива містить більш посилені вимоги щодо відокремлення операторів системи передачі (TSO) у рамках вертикально інтегрованих підприємств; додано положення щодо захисту прав споживачів; посилено та деталізовано функції та повноваження органів регулювання [7].

Директивою 2005/89/ЄС визначено заходи, які покликані забезпечити безпеку постачання електроенергії, що гарантуватиме належне функціонування внутрішнього ринку електроенергії ЄС, адекватний рівень взаємозв'язку (interconnection) між країнами-членами, достатній рівень потужності генерації та баланс між постачанням і споживанням. Країни – члени ЄС повинні визначити загальну, прозору, недискримінаційну політику з безпеки постачання електроенергії, що відповідає вимогам конкурентного ринку електроенергії [8]. Вони повинні визначити та опублікувати ролі та відповідальність органів влади та різних учасників ринку. Вживаючи ці заходи, країни-члени повинні гарантувати безперервність постачання електроенергії, вивчати можливості для транскордонної співпраці в частині безпеки постачання, знизити довгострокові ефекти від зростаючого попиту, забезпечувати диверсифікацію в генерації електроенергії, просувати енергоефективність та використання нових технологій, забезпечувати постійне оновлення мереж.

Регламентом 714/2009/ЄС встановлено правила для транскордонних обмінів електроенергією з метою підвищення конкуренції та гармонізації на внутрішньому ринку електроенергії. У порівнянні з попереднім Регламентом 1228/2003 цей Регламент містить додаткові положення щодо сертифікації оператора системи передачі (TSO), запровадження мережевих кодексів, оприлюднення інформації системним оператором. Він також визначає, що Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії (ENTSO) відповідає за управління системою передачі електроенергії для забезпечення можливос-

План заходів України з модернізації електроенергетики та гармонізації законодавства до норм ЄС відповідно до зобов'язань за Угодою про асоціацію

Рік	Зобов'язання України	База гармонізації	Примітки
2015	1. Законодавче закріплення нової моделі функціонування ринку електроенергії. 2. Оновлення Енергетичної стратегії України	Директива №2009/72/ЄС; Регламент № 714/2009;	Виконано повністю
2016	Визначення незалежного регуляторного органу для ринків електроенергії та газу, що відповідає критеріям, встановленим законодавством ЄС	Директива № 2005/89/ЄС; Регламент № 715/2009	Прийнято Закон України про НКРЕКП
2017	Створення умов для гарантованого забезпечення усіх громадян електроенергією та газом у рамках зобов'язань з обслуговування населення, встановлених ЄЕС	Договір про заснування Енергетичного Співтовариства, Розділ III	Виконано повністю
2018	Створення умов для здійснення спільних досліджень і розробок у галузі ядерної енергетики. Приведення правил доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України у відповідність до законодавства ЄС. Забезпечення прозорості цінової та тарифної політики у сфері електроенергії.	Угода про Асоціацію V.1.341, Додаток XXVII, Регламент № 714/2009; Директива № 2009/72/ЄС	Виконано повністю
	Створення інформаційної платформи для публікації даних щодо ринку електроенергії України. Приєднання до механізму фінансової компенсації витрат оператора системи внутрішньої передачі електроенергії на розміщення трансграничних потоків електроенергії в рамках ENTSO-E. Безпека постачання електроенергії. Планування розвитку об'єднаної енергетичної системи. Створення механізму затвердження пріоритетних проєктів спільного інтересу (PECI) у сфері електроенергії, природного газу та нафти в рамках Енергетичного Співтовариства	УА IV.11.278 Регламент № 543/2013 (Третій енергетичний пакет) УА V.1.341, Додаток XXVII та Директива № 2005/89/ЄС, Директива № 2009/72/ЄС; Регламент № 714/2009 УА V.1.341, Додаток XXVII; Регламент №347/2013 (Третій енергетичний пакет)	У процесі виконання У процесі виконання
2019	Створення оператора ринку та гарантованого покупця електроенергії. Відокремлення та сертифікація оператора системи передачі. Забезпечення впровадження нової моделі функціонування ринку електроенергії. Забезпечення конкурентних цін на ринку електроенергії. Розмежування функцій постачання та розподілу електричної енергії учасниками ринку електроенергії	УА V.1.341, Додаток XXVII та Директива № 2009/72/ЄС, стаття 9 (1), Регламент № 714/2009	У процесі виконання
2020	Реалізація проєктів Програми INSC відповідно до щорічних програм дій за 3 напрямками (секторами)	УА V.1.342.3	У процесі виконання
2022	Ефективне використання кредитної допомоги ЄІБ та ЄБРР для реформування енергетичного сектора України. Планування та забезпечення приєднання Об'єднаної енергосистеми України до енергетичної системи континентальної Європи ENTSO-E	УА V.1.338 V.1.341, Додаток XXVII та Директива №2009/72/ЄС; Регламент № 714/2009	У процесі виконання

Джерело: розроблено автором на основі електронної системи звітування виконання Плану дій за Угодою про асоціацію з ЄС «Пультс Угоди». URL: <http://pulse.eu-ua.org/>

ті торгівлі та постачання електроенергії через кордони в межах ЄС [9].

Основні нормативно-правові та організаційні зміни в частині трансформації ринку електроенергетики в Україні розпочалися з прийняттям 13 квітня 2017 р. Закону України «Про ринок електричної енергії», в якому було враховано вимоги щодо зобов'язань України за Договором про заснування Енергетичного Співтовариства та Угодою про асоціацію; зокрема щодо норм *acquis communautaire* у сфері енергетики, було сформовано законодавче підґрунтя для нової моделі ринку електроенергетики, яка передбачає існування кількарівневих ринків:

- ✦ балансуючого ринку;
- ✦ ринку допоміжних послуг;
- ✦ ринку «на добу наперед»;
- ✦ внутрішньодобового ринку.

Відповідно до закону двосторонні договори починають діяти з 1 липня 2019 р., разом з балансуючим, «на добу наперед» і внутрішньодобовим ринками (для побутових споживачів ринок стане доступним лише у 2020 р.).

Закон України «Про ринок електричної енергії» прийнято у квітні, але його виконання почалося лише із серпня 2017 р. з певним запізненням, що може призвести до відставання від вказаних термінів у реформі. Основні завдання впровадження Закону – створення правового поля на рівні вторинного законодавства, організаційно-технічні заходи, моделювання економічної моделі, розв'язання питання боргів, сертифікація ОСП, створення інфраструктури нового ринку, розділення облenerго та інше. У 2018 р. діяльність у сфері гармонізації зосереджується як на прийнятті Правил ринку, Правил ринку на добу наперед, Кодексів тощо, так і на навчанні фахівців. Майже півторамісячна відсутність кворуму НКРЕКП не дозволила вчасно прийняти низку нормативно-правових актів нового ринку та розпочати широке обговорення проектів кодексів та правил [4].

Разом із тим, впровадження нової моделі ринку електроенергії потребує законодавчих, організаційних, фінансових та технічних (технологічних) змін, для чого 19 липня 2017 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено План організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Закону, але лише 9 серпня 2017 р., тобто майже через чотири місяці після прийняття Закону, урядом створено Координаційний центр із забезпечення запровадження нового ринку електричної енергії, Проектний офіс, який разом з Регулятором, НЕК «Укренерго» та ДП «Енергоринок» розробляють механізми впровадження нового ринку.

Після розблокування роботи НКРЕКП 27–29 грудня 2017 р. прийнято для обговорення проекти Правил ринку, Правил ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку; Правил роздрібного ринку

електричної енергії; Кодекси системи передачі та розподілу тощо. Розпочата, хоча і з запізненням, корпоратизація ДП НЕК «Укренерго», створено філії ДП «Енергоринок»: оператор ринку та гарантований покупець.

Регулятор також прийняв низку постанов, що стосуються ліцензування діяльності учасників ринку: оператора ринку; діяльності з виробництва електричної енергії; діяльності з перепродажу електричної енергії (трейдерської діяльності); діяльності з постачання електричної енергії споживачу; діяльності з розподілу електричної енергії; діяльності зі здійснення функцій гарантованого покупця; діяльності з оптового постачання електричної енергії [5].

З травня 2017 р. змінилися правила проведення аукціонів, і тепер вони проводяться ДП «НЕК «Укренерго» на електронній аукціонній платформі Damas, за допомогою якої можна взяти участь в аукціоні та отримати доступ до пропускної спроможності міждержавних електромереж. Законом «Про ринок електричної енергії» передбачено проведення спільних (скоординованих) аукціонів на 2019 р. щонайменше із сусідніми системними операторами зони ENTSO-E. У кінці серпня та на початку вересня 2017 р. ДП «НЕК «Укренерго» було підготовлено та направлено НКРЕКП пакет із п'яти проектів документів відповідно до вимог прийнятого Закону, які регулюють взаємовідносини учасників ринку електричної енергії на перехідному етапі до впровадження спільних (скоординованих) аукціонів, а саме:

- ✦ методика визначення доступної пропускної спроможності міждержавних електричних мереж ОЕС України;
- ✦ правила управління обмеженнями та Порядок проведення розподілу пропускної спроможності міждержавних перетинів;
- ✦ примірний договір про доступ до пропускної спроможності міждержавних перетинів;
- ✦ структура розподілу пропускної спроможності міждержавних перетинів;
- ✦ методи управління обмеженнями міждержавних перетинів [5].

У жовтні 2017 р. НКРЕКП опублікувала на своєму сайті перші три документи для збору і прийняття зауважень та пропозицій, однак прийняти їх не встигла у зв'язку із відсутністю кворуму з листопада 2017 р. Як наслідок, Секретаріат Енергетичного Співтовариства порушив справи проти України в частині недотримання відповідних правил, а саме – про недотримання НЕК «Укренерго» як оператором системи передачі Правил проведення аукціонів, затверджених НКРЕКП і пов'язаних з розподілом транскордонних потужностей. За інформацією Міненерговугілля, Секретаріат Енергетичного Співтовариства ініціював процедуру врегулювання цих спорів. Аукціони на імпорт електроенергії будуть розпочаті після того, як запрацює нова модель ринку.

21 листопада 2017 р. між Міненерговугілля та корейськими компаніями KEPCO та KOTRA був підписаний Меморандум щодо співпраці у сфері електроенергетики, зокрема за напрямками: обмін інформацією про сферу електроенергетики кожної країни; обмін технологіями у сферах Smart Grid, AMI (розширені інфраструктурні вимірювання), SCADA (контрольне управління та збір даних), управління відключеннями та іншими; співробітництво щодо скорочення втрат енергії при її передачі та розподілі. Дане співробітництво має посприяти створенню концепції «розумних мереж» в Україні та підготовки плану заходів з реалізації Енергетичної стратегії України до 2035 р.

У квітні 2018 р ДП «НЕК «Укренерго» провело публічне обговорення та подало на затвердження НКРЕКП План розвитку Об'єднаної енергетичної системи України (ОЕС України) на 2017–2026 рр. На найближчі роки план включає реалізацію низки технічних заходів з підготовки до інтеграції з ENTSO-E, розвиток телекомунікаційної мережі та впровадження систем автоматичного регулювання частоти й потужності, комплексну реконструкцію підстанцій 220 кВ і вище з повною заміною фізично і морально зношеного основного та допоміжного обладнання [6].

Тим часом, з метою виконання вимог Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 р. і через велику кількість звернень, НКРЕКП почала публікувати статистичну інформацію щодо об'єктів альтернативної електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф, а також затвердила зміни до Примірного договору про купівлю-продаж електроенергії з відновлюваних джерел (PPA).

Серед ключових змін такі: фіксований термін дії PPA – до 1 січня 2030 р. (до внесення змін при-близний PPA не встановлював термін його дії, і, як правило, зазвичай укладався на рік, а потім щорічно термін його дії подовжувався); чітке визначення форс-мажору; можливість переуступлення права вимоги для захисту прав кредиторів; більше варіантів для інвесторів для вирішення суперечок; концепції попереднього укладення договору (PPA може бути укладений до початку будівництва та введення електростанції в експлуатацію). Варто зазначити, що документ, головне завдання якого – збільшити кількість інвесторів, покращити умови їхньої роботи, а також залучити борговий капітал з більш низькою вартістю – був розроблений фахівцями НКРЕКП спільно з такими міжнародними фінансовими установами, як ЄБРР, Міжнародна фінансова корпорація (IFC) та Корпорація приватних закордонних інвестицій (OPIC).

Найголовнішим досягненням для фінансового забезпечення модернізації електроенергетики стало приєднання України до Міжнародного агентства з відновлюваних джерел IRENA. Участь у цьому агентстві відкриває для України цілу низку можливостей:

зокрема, однією з головних є можливість подавати заявки до Абу-Дабійського фонду розвитку (ADFD) щодо отримання пільгових кредитів на «зелені» проекти: під 1–2% терміном до 20 років, включаючи 5-річний пільговий період, при умові співфінансування 50/50. Окрім того, приєднання до IRENA дозволить Україні тісніше співпрацювати з розвинутими державами задля залучення інвестицій, що вкрай актуально, зважаючи на необхідність виконання цілей Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 р. Приєднання до IRENA є додатковою гарантією та стимулом для іноземних інвесторів щодо фінансування проектів в Україні.

Разом з тим, залишаються істотні ризики щодо імплементації Угоди про асоціацію з ЄС внаслідок:

- ✦ існуючого обмеження незалежності енергетичного регулятора – Національної комісії з питань регулювання енергетики та комунальних послуг,
- ✦ низького рівня обізнаності споживачів електроенергії щодо своїх прав і нових правил роботи ринків;
- ✦ обмеженості баз постачання енергоресурсів та збуту електроенергії через застарілість інфраструктури та дефіциту фінансових ресурсів для капітальних вкладень в енергогенеруючі компанії.

ВИСНОВКИ

На основі проаналізованої динаміки формування ефективних енергетичних ринків через законотворчий процес та основних заходів з технологічної модернізації та фінансового забезпечення реформ в енергетичній галузі можна зробити висновок, що модернізація як інфраструктури, так і галузі в цілому неможлива без ефективних енергетичних ринків з незалежним регулятором, поінформованими та обізнаними споживачами, диверсифікованими базами постачання енергоресурсів та збуту електроенергії.

За результатами дослідження пропонуємо такі кроки, які сприятимуть прискоренню реформ в електроенергетиці та стимулюватимуть розвиток енергетичних ринків:

1. Завершити процес приєднання українських електромереж до системи ENTSO-E з відповідною синхронізацією мереж для забезпечення передачі надлишкової електроенергії до країн ЄС.

2. Відкрити доступ через банківську систему України до фінансових ресурсів у сфері традиційної енергетики, передбачених угодами з Європейським інвестиційним банком.

3. Залучити корпоративний сектор до процесу імплементації УА в частині оновлення енергетичної інфраструктури та використання нових правил на ринку електроенергії.

4. Підвищити довіру побутових споживачів до нових ринків через завчасне опублікування інформа-

ції про зміни в правилах надання послуг, публічних кампаній з промоції позитивного виграшу домогосподарств від можливості вибору постачальників та отримання детальної інформації про надані послуги. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Петраков Я. В. Посилення регулюючого впливу фіскальних інструментів в Україні в контексті виконання Угоди про Асоціацію з ЄС (на прикладі енергетики) // Удосконалення методики та організації обліково-аналітичної роботи в сучасних умовах господарювання: колективна монографія / за наук. ред. д. е. н., проф. Маргасової В. Г., к. е. н., доц. Гливенко В. В. Київ: ТОВ «Кондор», 2016. С. 198–219.

2. Petrakov I., Kucheryavaya E. Between failure and success of the integration process: explaining the policy impact (the case of the fiscal and energy unions). *Przegląd Europejski*. 2016. Nr. 4. P. 39–55.

3. Петраков Я. В. Між гармонізацією та фіскалізацією: переосмислюючи роль енергетичних акцизів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2017. № 1. С. 50–55.

4. План заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України 03.08.2011 № 733-р (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/733-2011-%D1%80#n8>

5. Україна та Угода про Асоціацію: стоїмо у заторі?: моніторинговий звіт // Коаліція «Енергетичні реформи». Київ: DiXi Group (2018). 2018. 170 с. URL: http://dixigroup.org/storage/files/2018-04-18/web_last_16_04_ukraine_association_dixi_2018_ua_2.pdf

6. DiXi Group (2017). Як зробити енергетику прозорою: практичні рекомендації // Матеріали конференції «Прозорість для довіри. Як зробити енергетику доступною» (м. Київ, 7 листопада 2017 р.). Київ: DiXi Group, 2017. 23 с. URL: http://dixigroup.org/storage/files/2018-03-26/dg_a4_15_031.pdf

7. Директива 2009/72/ЄС щодо загальних правил для внутрішнього ринку електроенергії та яка скасовує Директиву 2003/54/ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0072>

8. Директива 2005/89/ЄС щодо заходів забезпечення безпеки постачання електроенергії та інвестицій в інфраструктуру. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32005L0089>

9. Регламент 714/2009/ЄС про умови доступу до мережі трансграничного обміну електричної енергією та який скасовує Регламент 1228/2003. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0015:0035:EN:PDF>

REFERENCES

“DiXi Group (2017) Yak zrobyty enerhetyku prozoroii: praktychni rekomendatsii” [DiXi Group (2017). How to make energy transparent: practical recommendations]. Prozorist dlia doviry. Yak zrobyty enerhetyku dostupnoiu. 2017. http://dixigroup.org/storage/files/2018-03-26/dg_a4_15_031.pdf

“DiXi Group (2018) Ukraina ta Uhoda pro Asotsiatsiiu: stoimo u zatori?” [DiXi Group (2018) Ukraine and the Association Agreement: are we standing in the ocher?]. Koalitsiia «Enerhetychni reformy», 2018. http://dixigroup.org/storage/files/2018-04-18/web_last_16_04_ukraine_association_dixi_2018_ua_2.pdf

“Dyrektyva 2005/89/ЄС shchodo zakhodiv zabezpechennia bezpeky postachannia elektroenerhii ta investytsii v infrastrukturu” [Directive 2005/89/ЄС on measures to ensure security of electricity supply and infrastructure investment]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32005L0089>

“Dyrektyva 2009/72/ЄС shchodo zahalnyi pravyl dlia vnutrishnyoho rynku elektroenerhii ta taka, shcho skasovuje Dyrektyvu 2003/54/ЄС” [Directive 2009/72/ЄС on common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 2003/54/ЄС]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0072>

[Legal Act of Ukraine] (2011). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/733-2011-%D1%80#n8>

Petrakov, I., and Kucheryavaya, E. “Between failure and success of the integration process: explaining the policy impact (the case of the fiscal and energy unions)” *Przegląd Europejski*, no. 4 (42) (2016): 39–55.

Petrakov, Ya. V. “Mizh harmonizatsiieiu ta fiskalizatsiieiu: pereosmysliuuchy rol enerhetychnykh aktsyzyv v Ukraini” [Between Harmonization and Fiscal: Reconsidering the role of energy excise taxes in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 1 (2017): 50–55.

Petrakov, Ya. V. “Posyleniia rehuliuuchoho vplyvu fiskalnykh instrumentiv v Ukraini v konteksti vykonannia Uhody pro Asotsiatsiiu z YeS (na prykladi enerhetyky)” [Strengthening the Regulatory Impact of Fiscal Instruments in Ukraine in the Context of Implementing the Association Agreement with the EU (on an example of energy)]. In *Udoskonalennia metodyky ta orhanizatsii oblikovo-analitychnoi roboty v suchasnykh umovakh hospodariuvannia*, 198–219. Kyiv: TOV «Konдор», 2016.

“Rehlament 714/2009/ЄС pro umovy dostupu do merezhi transkordonnoho obminu elektrychnoi enerhiieiu, ta yakyi skasovuje Rehlament 1228/2003” [Regulation 714/2009/ЄС on conditions for access to the network for cross-border exchanges of electricity, which repeals Regulation 1228/2003]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0015:0035:EN:PDF>